

Sygn. akt II CSK 368/14

POSTANOWIENIE

Dnia 18 grudnia 2014 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Katarzyna Tyczka-Rote

w sprawie z wniosku E. S.

przy uczestnictwie Skarbu Państwa - Wojewody (...),

K. W. i D. S.

o stwierdzenie nabycia spadku po Z. J. W.,

na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 18 grudnia 2014 r.,

na skutek skargi kasacyjnej uczestniczki postępowania K. W.

od postanowienia Sądu Okręgowego w S.

z dnia 22 listopada 2013 r., sygn. akt II Ca (...),

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 22 listopada 2013 r. Sąd Okręgowy w S. oddalił apelację uczestniczki K. W. od postanowienia Sądu Rejonowego w G. z dnia 29 marca 2012 r., którym stwierdzono, że spadek po Z. J. W. na podstawie ustawy nabyła w całości wnioskodawczyni E. S..

Z ustaleń wynika, że w latach 1994-2008 spadkodawca sporządził kilka testamentów. W oparciu o opinię biegłego Sądy przyjęły, że co najmniej od 1992 r., aż do śmierci w 2008 r. u spadkodawcy rozwijała się schizofrenia paranoidalna, która wywołuje nieodwracalny, destrukcyjny wpływ na pewne sfery świadomości; doprowadza do całościowej zmiany oceny rzeczywistości i rzutuje na całokształt funkcjonowania. Proces chorobowy doprowadził do takiego defektu osobowości, który miał istotny wpływ na treść sporządzanych przez spadkodawcę testamentów. W konsekwencji Sądy uznały, że sporządzone przez spadkodawcę testamenty są nieważne, ponieważ z wysoką dozą prawdopodobieństwa można przyjąć, że spadkodawca w chwili ich sporządzania działał w stanie wyłączającym świadome powzięcie decyzji bądź wyrażenie woli. Jednoznaczne ustalenie tego faktu mogłoby nastąpić w drodze badania klinicznego spadkodawcy, co z przyczyn obiektywnych nie było możliwe. Sąd Okręgowy zaznaczył, że stan wyłączający świadome powzięcie decyzji i wyrażenie woli nie oznacza całkowitego zniesienia świadomości, a wystarczające jest istnienie takiego stanu, który powoduje brak rozeznania, niemożność rozumienia własnych posunięć oraz posunięć innych osób, a także niezdawanie sobie sprawy ze znaczenia i skutków własnego postępowania. Uznając opinię biegłego po jej uzupełnieniach za miarodajną, Sądy oddaliły wniosek uczestniczki o przeprowadzenie dowodu z opinii innego biegłego.

W skardze kasacyjnej uczestniczka K. W. zarzuciła naruszenie art. 243 k.p.c., 670 k.p.c., 227 k.p.c. w zw. z art. 286, 290 i 670 k.p.c., art. 386 § 4 k.p.c. w zw. z art. 176 ust. 1 Konstytucji, art. 945 § 1 pkt 1 k.c., art. 945 § 2 k.c., art. 328 § 2 k.p.c. w zw. z art. 227 i 233 § 1 k.p.c.

Odpowiedz wnioskodawczyni na skargę kasacyjna została zwrócona.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna ukształtowana została w przepisach kodeksu postępowania cywilnego jako nadzwyczajny środek zaskarżenia, nakierowany na ochronę interesu publicznego przez zapewnienie rozwoju prawa i jednolitości wykładni oraz usunięcie z obrotu prawnego orzeczeń wydanych w postępowaniu dotkniętym nieważnością lub oczywiście wadliwych, nie zaś jako ogólnie dostępny środek zaskarżenia orzeczeń nie satysfakcjonujących stron. Koniecznej selekcji skarg pod kątem realizacji tego celu służy instytucja tzw. przedsądu, ustanowiona w art. 398⁹ k.p.c., w ramach której Sąd Najwyższy dokonuje wstępnej oceny sprawy przedstawionej mu ze skargą kasacyjną. Zakres przeprowadzanego badania jest ograniczony do kontroli, czy w sprawie ujawniły się przewidziane w art. 398⁹ § 1 pkt 1 - 4 k.p.c. okoliczności przemawiające za przyjęciem skargi do rozpoznania.

We wniosku wskazano na przesłankę z art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.

Skarżąca przedstawiła zagadnienia prawne w formie następujących pytań:

- 1) czy w sprawie o stwierdzenie nabycia praw do spadku, w przypadku podniesienia przez uczestnika zarzutu nieważności testamentu ze względu na brak świadomości lub swobody testatora przy podejmowaniu decyzji lub wyrażaniu woli, wystarczy wykazać prawdopodobieństwo, że testator mógł znajdować się w takim właśnie stanie, czy też konieczny jest jednoznaczny dowód, że testator takiej świadomości lub swobody nie posiadał;
- 2) czy w sytuacji, gdy biegły mający ustalić zdolność do testowania spadkodawcy stwierdza, że ustalenie tego jest możliwe jedynie z pewnym prawdopodobieństwem, sąd spadku powinien dążyć do uzyskania opinii o charakterze kategoriycznym (i zlecić opinię uzupełniającą innym biegłym lub instytutowi badawczemu), czy też, poprzestając na takim stwierdzeniu, uznać testament za nieważny.
- 3) czy w sytuacji, w której w myśl art. 945 § 2 k.c. na nieważność testamentu z przyczyn wskazanych w § 1 tego artykułu nie można się powołać po upływie lat trzech od dnia, w którym osoba mająca w tym interes dowiedziała się o przyczynie nieważności, a w każdym razie po upływie lat dziesięciu od otwarcia spadku, zaś zgodnie z art. 670 k.p.c. sąd spadku bada z urzędu, kto jest spadkobiercą, zaniechanie przez ten sąd ustalenia, czy nie zachodzi w sprawie którakolwiek negatywna przesłanka do uznania testamentu

z 15 lipca 1994 r. za nieważny, stanowi uchybienie powodujące konieczność uchylenia orzeczenia.

Zgodnie z ugruntowanym w orzecznictwie Sądu Najwyższego poglądem, za istotne zagadnienie prawne w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. uznaje się zagadnienie nowe i dotychczas niewyjaśnione. Zagadnienie to musi mieć charakter istotny i być zagadnieniem ściśle jurydycznym, dającym się przedstawić w sposób syntetyczny i oderwany od kontrowersji dotyczących ustaleń faktycznych lub oceny dowodów (zob. postanowienie SN z dnia 22 grudnia 2008 r., III CSK 285/08, ICBSN 2009, nr 4, s. 48). Chodzi przy tym o zagadnienie o charakterze abstrakcyjnym, którego wyjaśnienie przyczyni się do rozwoju jurysprudencji, a jego rozstrzygnięcie będzie miało znaczenie nie tylko dla oceny konkretnej, jednostkowej sprawy, ale także dla innych podobnych spraw. Przedstawienie istotnego zagadnienia prawnego wymaga jego precyzyjnego sformułowania poprzez wskazanie przepisu prawa materialnego lub procesowego, z którym jest związane, i wskazania argumentów prawnych, które prowadzą do rozbieżnych ocen (zob. m.in. postanowienie SN z dnia 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002, nr 1, poz. 11). Argumentacja uzasadniająca wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania powinna nawiązywać do przesłanek „przedsądu”, a ponadto stanowić odrębny, pogłębiony wywód prawny wskazujący na zaistnienie powołanych okoliczności uzasadniających przyjęcie skargi kasacyjnej do merytorycznego rozpatrzenia (zob.: postanowienie SN z dnia 9 maja 2008 r., sygn. akt II PK 3/08, nie publ.; postanowienie SN z dnia 19 października 2006 r., sygn. akt IV CSK 246/06, nie publ.; postanowienie SN z dnia 9 czerwca 2008 r., sygn. akt II UK 37/08, nie publ.; postanowienie SN z dnia 19 grudnia 2001 r., sygn. akt IV CZ 200/01, nie publ.). Dopiero wówczas Sąd Najwyższy ma podstawę do rozważenia, czy przedstawione zagadnienie jest rzeczywiście zagadnieniem „prawnym” oraz czy jest to zagadnienie „istotne”.

Należy zauważyć, że zagadnienia prawne przytoczone wyżej w punktach 1 i 2 opierają się na polemice z oceną faktów i dowodów dokonaną przez Sąd, co jest niedopuszczalne w postępowaniu kasacyjnym (art. 398³ § 3 k.p.c.). W postępowaniu o stwierdzenie nabycia spadku sąd na zasadach ogólnych ocenia wiarygodność i moc dowodów według własnego przekonania, na podstawie

wszechstronnego rozważenia zebranego materiału (art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.).

Ocena wiarygodności opinii sporządzonej przez biegłego należy do sądu rozpoznającego sprawę (art. 233 § 1 k.p.c.) i nie mieści się w ramach kognicji Sądu Najwyższego w postępowaniu kasacyjnym (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 lutego 2014 r., V CSK 125/13, nie publ.). Jedynie wówczas, gdy sąd dopatrzył się w sporządzonych w sprawie opiniach nieścisłości i luk uniemożliwiających stanowcze wyjaśnienie istotnej dla rozstrzygnięcia sprawy kwestii spornej, wymagającej wiadomości specjalnych, winien skorzystać z uprawnienia przewidzianego w art. 286 k.p.c. i zasięgnąć opinii tych samych, ewentualnie – w razie konieczności - innych biegłych sądowych (wyrok Sadu Najwyższego z dnia 29 sierpnia 2013 r., I CSK 20/13, nie publ.). W sprawie, w której przedmiotem oceny jest stan psychiczny osoby nieżyjącej, dokonywany na podstawie dowodów pośrednich, konieczne jest poczynienie ustaleń ze świadomością, że dowody nie będą dawały całkowitej pewności lecz jedynie różny poziom prawdopodobieństwa. Ustalenia faktyczne muszą bazować na prawdopodobieństwie możliwie bliskim pewności, ocenianym na podstawie całości materiału dowodowego.

Odnosnie do trzeciej z przedstawionych we wniosku kwestii, z ustaleń wynika, że wnioskodawczyni E.S. dowiedziała się o testamencie z 1994 r. dopiero na rozprawie apelacyjnej w dniu 24 stycznia 2012 r. i w tym samym dniu wiedziała już też o przyczynie jego nieważności, mieszcząc się jednocześnie w terminie 10 - letnim od dnia otwarcia spadku i w terminie trzyletnim liczonym od dowiedzenia się o przyczynie nieważności testamentu. Wątpliwości wskazywane przez skarżącego nie znajdują uzasadnienia w treści przepisu, którego wykładnia proponowana przez skarżącą zmierza *ad absurdum*.

W konkluzji należy stwierdzić, że powołana we wniosku przesłanka nie została wykazana. Okoliczności sprawy nie wskazują także na występowanie innych przesłanek przedsądu (art. 398⁹ § 1 pkt 1-4 k.p.c.).

Z przytoczonych względów należało odmówić przyjęcia skargi kasacyjnej do merytorycznego rozpoznania (art. 398⁹ § 2 k.p.c.).